

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

МОНОГРАФІЯ

*За загальною та науковою редакцією
доктора економічних наук, професора Л. О. Петкової,
кандидата економічних наук, професора О. Ю. Березіної,
доктора наук з державного управління, професора І. Г. Гончаренко*

Черкаси – 2019

Рецензенти:

О. І. Гонга, д.е.н., проф., професор кафедри туризму, Чернівецький національний технологічний університет;

І. Є. Журба, д.е.н., проф., завідувач кафедри міжнародних відносин і туризму, Хмельницький національний університет імені Юрія Федьковича;

І. І. Кукурудза, д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького.

Авторський колектив: д.е.н., проф. Л. О. Петкова (1.1; 4.4; передмова, загальне та наукове редагування); к.е.н., проф. О. Ю. Березіна (1.2; 2.3; 4.2; передмова, загальне та наукове редагування); д.н. держ. упр., проф. І. Г. Гончаренко (4.2; передмова, загальне та наукове редагування); Н. О. Байрак (1.5); д.ф.н., проф. А. І. Бойко (2.1); к.е.н., доц. Л. В. Березна (3.3); к.е.н., доц. С. І. Богуславська (4.3); к.е.н., доц. Н. М. Бразилій (3.6); к.е.н., доц. Л. С. Васильченко (1.3); к.е.н., доц. Н. В. Дудченко (3.1); к.б.н., доц. Н. В. Загоруйко (4.7); д.е.н., проф. О. В. Захарова (1.4); д.е.н., проф. В. І. Захарченко (4.1); К. Р. Ілліченко (3.7); к.е.н., доц. Я. О. Ковальчук (2.2); д.е.н., проф. О. В. Коломийцева (1.3); к.е.н., доц. Ю. М. Крот (3.6); Ю. С. Кулик (2.2); д.т.н., проф. В. І. Кунченко-Харченко (1.6); Т. А. Лисенко (4.4); к.е.н. Д. М. Паламарчук (1.5); к.е.н., доц. Н. О. Паламарчук (3.2); к.е.н., доц. В. В. Пасенко (3.8); к.е.н., доц. В. М. Пасенко (4.5; 4.6); д.е.н., доц. І. М. Пріхно (3.5); Т. А. Сахно (3.4); к.е.н., доц. І. М. Серватинська (3.1); к.е.н., доц. О. І. Снитюк (3.3); к.е.н., доц. Ю. В. Ткаченко (1.1; 1.2; 2.3; 2.4; 2.5); к.х.н., доц. О. М. Хоменко (4.7); Н. В. Шевченко (1.3).

Рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського державного технологічного університету (протокол № 5 від 18 листопада 2019 р.).

Забезпечення сталого розвитку України в контексті глобального партнерства :
1. Г. Гончаренко; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : видавець Третяков О. М., 2019. – 335 с.
ISBN 978-617-7318-92-6

У колективній монографії висвітлено теоретико-методологічні ідеї та практичний досвід глобального партнерства для забезпечення сталого розвитку України, практичні рекомендації щодо збалансованої реалізації всіх компонентів сталого розвитку. Сформульовано проблематику сталого розвитку України в умовах глобальних викликів. Запропоновано шляхи удосконалення національної моделі соціальної партнерства та імплементації передового іноземного досвіду з метою оптимізації інтересів стейкхолдерів в умовах глобалізації. Обґрунтовано інноваційні шляхи мобілізації капіталу для фінансового забезпечення сталого розвитку. Сформовано новий концепт просторово-територіального розвитку на засадах глобального партнерства. Для фахівців і здобувачів вищої освіти.

ISBN 978-617-7318-92-6

© Колектив авторів, 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ I	
ПРОБЛЕМАТИКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ	
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	7
1.1 Вміст і виклики сучасного етапу світогосподарського розвитку	
(Петкова Л. О., Ткаченко Ю. В.)	7
1.2 Концептуальна платформа глобального партнерства	
для сталого розвитку (Ткаченко Ю. В., Березіна О. Ю.)	16
1.3 Продовольча безпека регіонів України	
у контексті глобального партнерства	
(Коломийцева О. В., Васильченко Л. С., Шевченко Н. В.)	36
1.4 Прогнозування можливостей формування економіки знань	
у регіонах України (Захарова О. В., Подлужна Н. О.)	55
1.5 Інтернетична політика України: євроінтеграційний аспект	
(Паламарчук І. М., Байрак Н. О.)	72
1.6 Інформаційні виклики глобального партнерства	
(Куваліченко Харченко В. І.)	83
РОЗДІЛ II	
СОЦІАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ГЛОБАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА	92
2.1 Соціальне партнерство як фактор сталого розвитку (Бойко А. І.)	92
2.2 Архітектоніка соціального партнерства під впливом	
економічної глобалізації (Ковальчук Я. О., Кулик Ю. С.)	100
2.3 Класифікація сучасних моделей та елементів системи	
соціального партнерства (Березіна О. Ю., Ткаченко Ю. В.)	115
2.4 Основні напрями формування ефективної моделі	
соціального партнерства в регіонах (Ткаченко Ю. В.)	126
2.5 Оптимізація інтересів суб'єктів соціального партнерства	
в умовах глобалізації (Ткаченко Ю. В.)	140
РОЗДІЛ III	
МОБІЛІЗАЦІЯ КАПІТАЛУ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	147
3.1 Удосконалення фінансової політики держави для забезпечення	
сталого розвитку (Дудченко Н. В., Серватинська І. М.)	147
3.2 Система фінансового забезпечення сталого розвитку	
та реалізації фінансових інновацій	
в умовах глобального партнерства (Паламарчук Н. О.)	155

3.3. Концептуальні засади фінансової інклюзії як елементу глобального та регіонального сталого розвитку (<i>Бережна Л. В., Снитюк О. І.</i>)	164
3.4. Вплив процесів децентралізації на соціально-економічний розвиток регіонів України (<i>Сахно Т. А.</i>)	183
3.5. Фінансове забезпечення сталого розвитку територіальних громад в Україні (<i>Пріхно І. М.</i>)	194
3.6. Удосконалення організації та методики аудиту фінансової звітності підприємств для сталого регіонального розвитку (<i>Крот Ю. М., Бразілій Н. М.</i>)	206
3.7. Аграрна політика України в контексті сталого розвитку (<i>Пасенко В. М., Ілляшенко К. Р.</i>)	225
3.8. Інструменти забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств (<i>Пасенко В. В., Пастернак Я. П.</i>)	237

РОЗДІЛ 4

НОВИЙ КОНЦЕПТ ПРОСТОРОВО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ ГЛОБАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА	247
4.1. Нова регіональна політика як зріз реформи децентралізації (<i>Захарченко В. І.</i>)	247
4.2. Стратегування сталого регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації (<i>Березіна О. Ю., Гончаренко І. Г.</i>) ..	266
4.3. Впровадження міжнародних стандартів проектного менеджменту в процеси і процедури формування стратегій сталого розвитку регіонів України (<i>Богуславська С. І.</i>)	276
4.4. Розвиток ІТ-технологій в Україні для посилення конкурентоспроможності та стійкості розвитку (<i>Петкова Л. О., Лисенко Т. А.</i>)	291
4.5. Теоретичний концепт розвитку метрополітних структур (<i>Поліщук А. С.</i>)	304
4.6. Метрополітний вектор розвитку регіонів України (<i>Поліщук А. С.</i>)	313
4.7. Вирішення екологічних проблем в умовах децентралізації і формування об'єднаних територіальних громад (<i>Хоменко О. М., Загоруйко Н. В.</i>)	323
КОЛЕКТИВ АВТОРІВ	333

ПЕРЕДМОВА

Ідея глобального партнерства для вирішення стратегічних завдань сталого розвитку людства підкреслює реакцію світової спільноти, творче розумство ООН на новий етап глобалізації, обумовлений системною кризою формування сучасного світу.

Концепт сталого розвитку як нове бачення майбутнього людства формується в сучасному поступово. Вперше термін «сталий розвиток» був введений у доповіді Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку (ООН (комісії Брунтланд) у 1987 році. Під сталим розуміють такий розвиток, який задовольняє потреби нинішнього часу, але не ставлять під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Концепт сталого розвитку ввібрав у себе позитивні аспекти всіх попередніх теоретичних концептів суспільного розвитку і має три основні напрями спрямування цілей – соціум, економіка, навколишнє середовище. На цьому аспекті відбувається поступове розгортання концепту сталого розвитку. У процесі якого визначаються нові орієнтири розвитку органів влади та управління, бізнесу, науки, громадськості, міжнародних організацій до спільного розв'язання нагальних проблем, покращення та активної побудови суспільства майбутнього, заснованого на повноцінному використанні і відновленні ресурсів, продукуванні й управлінні інновацій та партнерстві.

Розвиток глобального партнерства є останньою з сімнадцяти Цілей Сталого Розвитку до 2030 року, визначених Генеральною асамблеєю ООН. Її місцем у переліку цілей підкреслює важливість об'єднання зусиль на локальному, регіональному, національному та міжнародному рівнях для ефективної відповіді викликам сталого розвитку, що постають в процесі перетворення суспільства. Стратегічна мета цілей – забезпечення сталого балансованого розвитку людства. При цьому ідея глобального партнерства полягає у посиленні макроекономічної стабільності у глобальному ширі через узгодження політики окремих країн, визнання інтересів багатосторонній партнерства, здатні забезпечити вільний і відкритий обмін знаннями, досвідом, технологіями та фінансовими ресурсами. Зважаючи на складність реалізації поставлених завдань, загальносвітових політичних та економічних протиріч між провідними державами та регіонами світу актуалізується питання можливості уможовити глобальної політики, перспектив глобалізації в її сучасному прояві.

Список використаних джерел

1. «A9. Cashless economy»: Концепція проекту. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=31538042>
2. Відякін М., Яблоновський Д. Фінінклюдія: що це таке і чому це важливо для всіх українців та українців? URL: <https://hromadske.radio/procasts/rankova-hvylya/finklyuziya-shcho-ce-take-i-chomu-ce-vazhlyvo-dlya-vsih-ukrayinok-ta-ukrayinciv>
3. Вінокоров Я. Починаючи з квітня банки випускатимуть лише ті картки Visa, які підтримують безконтактну оплату. URL: <https://hromadske.ua/posts/pochinauyuchi-z-kvitnya-banki-rochnut-vipuskati-lishe-ti-kartki-visa-yaki-pidtrimuyut-bezkontaktnu-oplatu>
4. Вітальне слово Голови НБУ Я. Смоля на Finclusion UA: Форум з фінансової інклюдії. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?sessionid=D4037130530F6AACBDDDB984DD8BF725?art_id=71600439&showTitle=true
5. Капустина О. Инновационные решения. Сервис WOG PAY URL: https://finclusion.bank.gov.ua/src/files/Olga_Karustina_WOG_PAY.pdf
6. Квіткін М. AXA шлях до цифрових перетворень. URL: https://finclusion.bank.gov.ua/src/files/Kvitkin_AXA.pdf
7. Комплексна програма розвитку фінансового сектору до 2020 року. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43352266>
8. Кравець Р. Cashless economy. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=30432161>
9. Огляд ринку платіжних карток та платіжної інфраструктури України за 2018 рік. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=88117856&cat_id=55838#_ftn1
10. Постанова Правління НБУ №63 від 23.04.2019 р. «Про затвердження Положення про порядок взаємодії НБУ з інноваційними компаніями та проектами». URL: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=94012306>
11. Ринок платіжних карток в Україні. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219
12. Розподіл постійного населення за статтю та віком на 1 січня 2018 року. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2018/06/106.pdf>
13. Сайт Держкомстату України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
14. Світовий банк: універсальний доступ до фінансових послуг до 2020 року. URL: <http://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/brief/achieving-universal-financial-access-by-2020>
15. Стратегія Національного банку України. Програма дій 2019. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=86050888>
16. Фінансова грамотність, обізнаність та інклюдія в Україні: звіт про дослідження. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=83136332>

МОНІТОРИНГ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

17. Фінансова інклюдія. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?sessionid=61B2B6A69FFB15CC49A429559A591837?art_id=3961976&cat_id=3115908
18. Шкріб М. Как победить финансовую безграмотность. URL: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/kak-pobedit-finansovuyu-bezgramotnost-320669/>
19. Frequently Asked Questions about Financial Inclusion. URL: <https://www.cgap.org/about/faq#why-does-financial-inclusion-matter>
20. Owczarek T. Financial Inclusion: Poland's Experience. URL: https://finclusion.bank.gov.ua/src/files/Tomasz_Owczarek.pdf
21. Soderberg G. Financial inclusion in the cashless society? Challenges and initiatives in Sweden. URL: https://finclusion.bank.gov.ua/src/files/Gabriel_Soderberg_History_of_financial_maturity_Sweden.pdf
22. Taylor I. Mastercard's commitment to financial inclusion. URL: https://finclusion.bank.gov.ua/src/files/Ian_Taylor_The_financial_inclusion_opening_speech.pdf
23. UFA2020 Overview: Universal Financial Access by 2020. URL: <http://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/brief/achieving-universal-financial-access-by-2020>

3.4. ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК
РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Т. А. Сасно

Реформа децентралізації, як одна з наймасштабніших реформ, триває в Україні з 2014 року. Радикальна зміна управлінської діяльності на територіях відбулася шляхом передачі повноважень, ресурсів та відповідальності від центральної влади на місцевий рівень. До основних принципів здійснення децентралізації віднесено принципи повсюдності, субсидіарності та спроможності місцевого самоврядування. Децентралізація надає поштовх до використання потенціалу та виступає механізмом стимулювання соціально-економічного розвитку як регіонів, так і держави загалом, шляхом активізації розвитку адміністративно-територіальних одиниць базового рівня. Стратегічними цілями є побудова ефективної системи територіальної організації влади, фінансова спроможність об'єднань, створення комфортного та безпечного середовища для місцевих жителів, висока якість та

доступність публічних послуг. Своїм призначенням вона має забезпечити реальні можливості розвитку місцевого самоврядування через основну ланку – територіальну громаду. Реформа провадиться через укрупнення громад шляхом їх добровільного об'єднання, що надає значні збільшення ресурсного та фінансового потенціалу для забезпечення соціально-економічного розвитку територій.

У період 2015–2019 рр. в Україні утворено понад 900 об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Наявність процесу формування ОТГ у державі та його динамічність представлено у табл. 3.4.1. Так, на кінець 2015 р. їх кількість складала 159, у 2016 р. утворено 207 об'єднань, що в загальній кількості на кінець року становить 366 ОТГ. 2017 р. був найактивнішим у процесах об'єднання – додалося 299 ОТГ, станом на кінець року – 665. За 2018 р. сформовано 141 ОТГ, загальний показник – 806 ОТГ, а станом на жовтень 2019 р. – 975 об'єднаних громад, 169 з яких об'єдналися з початку року. У функціонуючих ОТГ проживає 10,4 млн. осіб, або 29,5 % від загальної чисельності населення держави (без окупованих територій). На підконтрольній території України площа ОТГ, які функціонують, складає 233,5 тис. кв. км., або 41,8 %. Варто зазначити, що за перспективними планами добровільного формування ОТГ, затвердженими урядом, до весни 2020 р. їх площа повинна займати 87,6 % земель України, або 504,4 тис. кв. км. Кількість населення даної території має складати 32,8 млн. осіб, або 83,8 % від загального населення держави [7, с. 7].

Таблиця 3.4.1
Характеристика формування ОТГ в Україні
у період 2015-2019 р.р.

Назва показника	Показники по роках				
	2015	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6
Кількість ОТГ	159	366 (+207)	665 (+299)	806 (+141)	975 (+169)
Кількість жителів, які проживають в ОТГ, млн. осіб	1,4	3,1 (+1,7)	5,6 (+2,5)	8,3 (+2,7)	10,4 (+2,1)
Площа ОТГ, тис. кв. км.	36,8	89,6 (+52,8)	167,5 (+77,9)	193,4 (+25,9)	233,5 (+40,1)

Складено за: [7, с. 6]

Варто зазначити, що започатковують функціонування ОТГ вибори органів місцевої влади. За даними Моніторингу процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування, на 10.10.2019 р. на друге півріччя 2019 р. створено 975 ОТГ. У 848 ОТГ вибори відбулися,

МОБІЛІЗАЦІЯ КАПІТАЛУ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

а 93 ОТГ очікують рішення ЦВК про їх призначення. Із центрими у містах обласного значення утворено 37 ОТГ. Проте є необхідність продовження процесу децентралізації, оскільки перспективними планами уряду по завершенню добровільного об'єднання громад на весні 2020 року, загальна їх кількість повинна дорівнювати 1356 ОТГ, які об'єднують 9702 територіальні громади, що продукує необхідність прискорення даного процесу. Процес формування ОТГ за областями України наочно представлено на рис. 3.4.1.

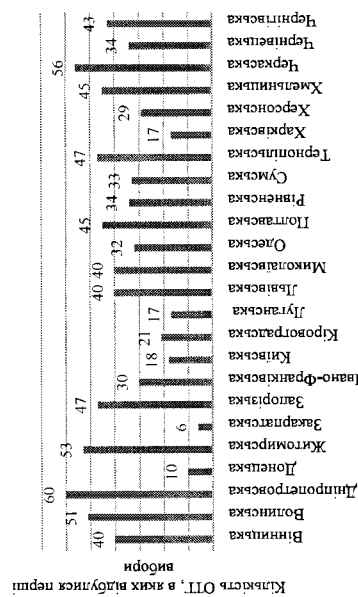

Рис. 3.4.1. Рейтинг областей по формуванню об'єднаних територіальних громад
Складено за: [7, с. 5]

П'ятіркою лідерів по формуванню громад серед областей є: Дніпропетровська (60), Житомирська (53), Закарпатська (47), Тернопільська (47), Черкаська (56).

Найменшу активність по об'єднанню громад зафіксовано в Закарпатській (6), Донецькій (10), Київській (18), Кіровоградській (21), Луганській (17), Харківській (17) областях [7, с. 5].

З метою запобігання хаотичному об'єднанню громад органами державної влади були розроблені перспективні плани формування ОТГ для кожного регіону України. Так як процес укрупнення базових територіальних одиниць відбувається на добровільних засадах, то громадам надано можливість внесення об'єднаних змін до початкових перспективних планів при об'єднанні у зв'язку зі специфікою територій. Відхилення від загального стандарту об'єднання відбуваються за різних обставин.

Причинами, що зашкоджують формуванню ОТГ, є: невизначеність критеріїв для об'єднання між громадами, які мають різне ресурсне та фінансове забезпечення, відсутність у спроможних, перспективних громад стимулів для об'єднання із менш забезпеченими.

Слід зазначити про відсутність єдиного шаблону формування ОТГ у регіонах. Так, наприклад, для Закарпаття специфіка полягає у вертикальній зональності розташування громад. Наявність низинної, передгірної та гірської природно-економічної зон викликає додаткову напруженість та потребує індивідуального підходу до їх укрупнення.

Об'єднання громад передбачає не тільки територіальні зміни, а й зміну їх фінансового забезпечення у вигляді фінансової децентралізації.

Фінансова децентралізація стала першочерговим кроком у реформуванні місцевого самоврядування завдяки введенню змін до Бюджетного та Податкового кодексів держави. Передача додаткових фінансових повноважень, стабільні джерела надходжень до органів управління на місцях, прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом стали додатковим стимулом до об'єднання громад. Зростання власних доходів місцевих бюджетів стало можливе завдяки адмініструванню податків та зборів і залучення додаткових резервів їх наповнення (рис. 3.4.2).

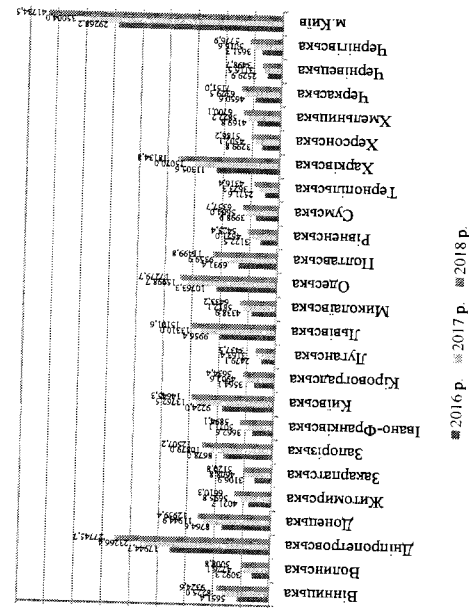

Рис. 3.4.2. Динаміка доходів місцевих бюджетів без врахування трансфертів у регіональному розрізі
Складено за: [8, с. 198]

МОБІЛІЗАЦІЯ КАПІТАЛУ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

За даними Бюджету України, з 2016 по 2018 рр. означена позитивна динаміка зростання доходів місцевих бюджетів без трансфертів із державного бюджету. У цілому по Україні за період трьох років доходи бюджетів регіонів до попереднього року склали: 2016 р. – 170 747 млн. грн.; 2017 р. – 229 495,4 млн. грн.; 2018 р. – 263 482,1 млн. грн.

Найвищі показники у формуванні доходів місцевих бюджетів становили від 10 млн. грн. (2016 р.) до 17 млн. грн. (2018 р.) у таких регіонах: м. Київ (29 268,2 – 41 734,5), Дніпропетровська (17 944,7 – 27 745,7), Одеська (10 763,3 – 17 279,7), Харківська (11 305,6 – 18 134,8) області.

Найнижчі показники зафіксовано за областями (2016 – 2018 рр./млн. грн.): Луганська (2 479,1 – 3 437,5), Тернопільська (2 571,6 – 4 316,4), Чернівецька (2 529,9 – 3 489,7).

Таким чином, лідерами по формуванню дохідної частини місцевих бюджетів є м. Київ та три регіони держави.

Мінімальні показники до 5–7 млн. грн. у 2016–2018 рр. мають п'ятнадцять регіонів, решта шість зафіксовано за середніми показниками – від 5 до 9 млн. грн.

У розрізі регіонів України існує значне розмежування власних доходів у місцеві бюджети. Так, розрив від мінімального до максимального показника у 2016–2018 рр. склав 26 789,1 – 38 297,0 млн. грн. (м. Київ (29 268,2 – 41 734,5) та Луганська область (2 479,1 – 3 437,5) [8, с. 198].

Проведений аналіз свідчить, що зростання доходів місцевих бюджетів без трансфертів відбувається за рахунок збільшення економічної спроможності ОТГ.

Слід зазначити, що у розв'язанні питань фінансового забезпечення та збільшенні доходів місцевих бюджетів зацікавлені не тільки органи місцевого самоврядування – через виконання програм розвитку адміністративно-територіальних одиниць, а й органи державної влади. При бюджетному плануванні враховується соціально-економічна ситуація території, що впливає на пропорційний розподіл трансфертів з державного бюджету, з метою збалансованого вирівнювання економічного стану регіонів держави.

Але практична залежність місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету залишається проблематичною на протязі всього періоду фінансової децентралізації. Наочне зображення динаміки доходів місцевих бюджетів з урахуванням трансфертів у регіональному вимірі представлено на рис. 3.4.3.

МОБІЛІЗАЦІЯ КАПІТАЛУ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Темпи зростання доходів місцевих бюджетів за найбільшим показником до попереднього року в 2016–2017 рр., у розрізі регіонів України, коливаються від 33% до 44%, а в 2017–2018 рр. – 8–15 %. Це свідчить про вичерпання потенціалу зростання, але збережені тенденції нарощування дохідної частини.

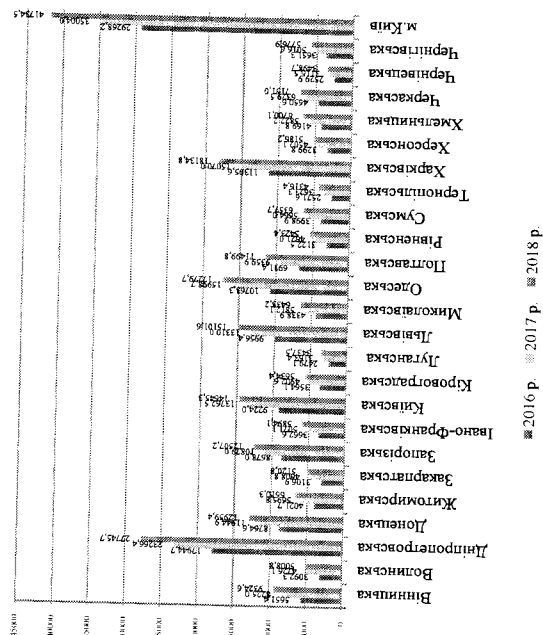
Щорічні надходження місцевих бюджетів у динаміці трьох років демонструють стабільне фінансове зростання. Стійка тенденція збільшення доходів з 2016 по 2018 рр. спостерігається як без трансфертів з державного бюджету, так і з їх урахуванням у доходах місцевих бюджетів. Варто зазначити, що загалом по Україні показники трансфертів у місцеві бюджети до попереднього року склали: 2016 р. – 195 395,3 млн. грн., 2017 р. – 272 602,9 млн. грн., 2018 р. – 298 939,7 млн. грн. [8, с. 197]. Потужна фінансова підтримка держави у вигляді трансфертів за регіональним розподілом відображає спрямованість державної регіональної політики.

В ході аналізу місцевих бюджетів встановлено, що реалізація засобів бюджетної децентралізації підвищує їх ролі у регіональному та загальнодержавному рівні, про що свідчать збільшення показників бюджетних надходжень. Але залишається очевидною практична залежність місцевих бюджетів від державного. Різниця у значеннях показників вказує на нерівномірні умови їх формування.

У соціально-економічному розвитку території важливу роль відіграють видатки місцевого бюджету (рис. 3.4.4, 3.4.5). Відповідно до формування доходів місцевих бюджетів формуються їх видатки, які є соціально спрямованими на вирішення локальних проблем місцевості та підвищення рівня життя населення.

За загальними даними по Україні у 2016–2018 рр. видатки бюджетів областей без трансфертів до державного бюджету склали відповідно 346 343,6 – 563 277,4 млн. грн. До п'ятірки лідерів з найвищими даними увійшли: м. Київ (33 451,2 – 57 964,4), Дніпропетровська (30 962,9 – 49 828,7), Львівська (22 574,0 – 35 250,3), Одеська (19 692,3 – 32 270,5), Харківська (22 063,4 – 35 629,5) області.

Найменші видатки зафіксовано у Кіровоградській (8 467,9 – 13 569,4), Луганській (6 077,6 – 9 113,9), Херсонській (8 302,2 – 13 357,4), Чернівецькій (7 347,0 – 11 437,6), Чернігівській (8 724,2 – 14 914,4) областях. У ході аналізу статистичних даних формування видатків протягом періоду дослідження у розрізі трьох років виявлено, що існує значний розрив між мінімальними і максимальними показниками серед регіонів України (м. Київ та Луганська обл.).

МОБІЛІЗАЦІЯ КАПІТАЛУ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Аналіз видатків бюджетів із урахуванням трансфертів до державного бюджету показав подібність ситуації до бюджетів по областях без трансфертів за регіонами України в цілому, та у збільшенні їх видаткової частини до попереднього року. Так, загальний показник першави зафіксовано від 350 515,2 млн. грн. у 2016 р., 2017 р. – 196 090,7 млн. грн., 2018 р. – 570 583,7 млн. грн. Лідуючими у розрізі 2016–2018 рр. є м. Київ (33 567,4 – 58 110,7), Дніпропетровська (32 124,0 – 51 412), Львівська (22 821,5 – 35 729,7), Одеська (19 912,6 – 32 744,5), Харківська (22 291,5 – 35 923,2) області. Найменш активними виявилися такі області: Кіровоградська (8 531,8 – 13 684,8), Луганська (6 142,3 – 9 258,6), Херсонська (8 318,0 – 13 421,0), Чернівецька (7 355,6 – 11 454,1), Чернігівська (8 743,3 – 14 965,5).

Результати структурного аналізу доходів, видатків без трансфертів до державного бюджету та з їх урахуванням у розрізі регіонів України дають змогу дійти висновку, що із загальної кількості незмінною є тією лідерів з найвищими показниками по всіх категоріях були м. Київ, Дніпропетровська, Львівська, Одеська, Харківська області. Це зумовлено розвитком промисловості, аграрного сектору та іншої інфраструктури цих регіонів.

Найменш економічно забезпеченими є Луганська та Чернівецька області. Але, за рахунок фінансової децентралізації, відбувся рух у розвитку місцевого самоврядування та активізовано процеси об'єднання громад. Із початку реформи децентралізації: у Луганській області налічується 17 ОТГ, 6 ОТГ чекають рішення ЦВК про призначення перших виборів; у Чернівецькій – 34 ОТГ, одна ОТГ чекає на призначення виборів [7, с. 5].

Відповідно до територіальних меж даних областей дана кількість утворених ОТГ позитивно впливає на соціально-економічний розвиток зазначених територій шляхом самостійного формування дохідної та видаткової складової бюджету громади, що впливає на соціально-економічний розвиток регіону.

Основним показником рівня життя населення є середній рівень доходів та видатків на одну особу за регіонами України (рис. 3.4.6).

Середній рівень доходів у розрахунку на одну особу за областями України у 2016–2018 рр. без урахуванням трансфертів до державного бюджету становить 5 212,1 грн. Як видно з рис. 2.2.6, показники (у грн.) вище середнього рівня по Україні мають м. Київ (12 055,1) та шість областей, серед них: Дніпропетровська (7 118,4), Запорізька (6 182,3), Київська (7 175,7), Одеська (6 156,7), Полтавська (6 533,3). Нижче середнього рівня – показники п'ятнадцять областей, найнижчі (у грн.) з

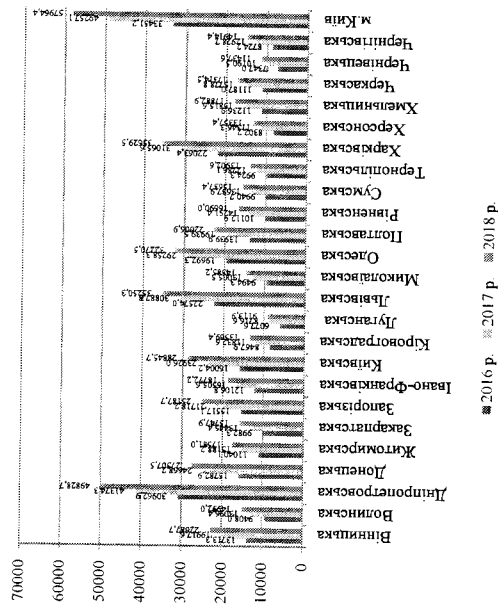

Рис. 3.4.4. Динаміка зростання обсягів видатків місцевих бюджетів областей без трансфертів до державного бюджету у 2016–2018 рр.
Складено за: [8, с. 200]

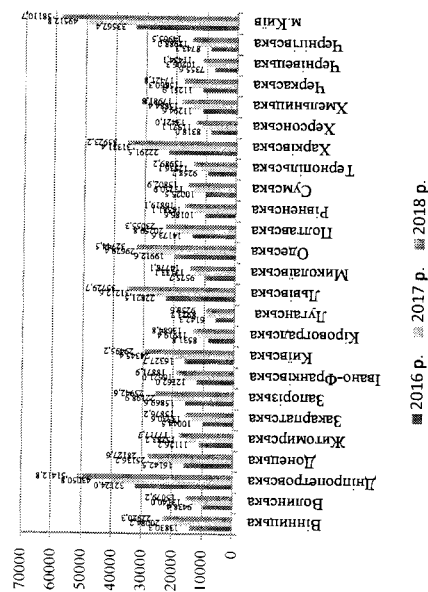

Рис. 3.4.5. Динаміка зростання обсягів видатків місцевих бюджетів областей з урахуванням трансфертів до державного бюджету у 2016–2018 рр.
Складено за: [8, с. 199]

них у Донецькій (2 662,3), Закарпатській (3 400,8), Івано-Франківській (3 538,5), Тернопільській (3 322,2), Чернівецькій (3 360,4) областях. Різниця між максимальним і мінімальним рівнем доходів становить 9 392,7 грн., що перевищує у 4,5 рази показники м. Київ та Донецької області.

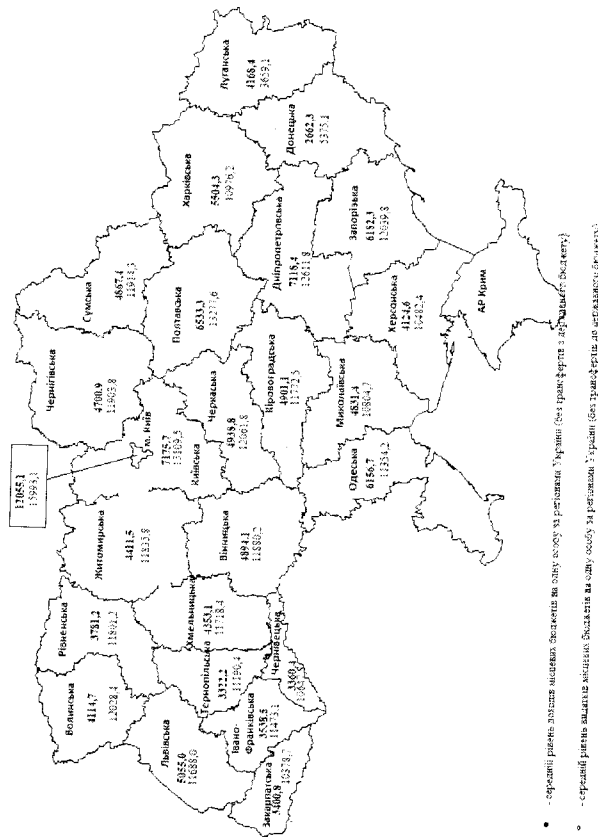

Рис. 3.4.6. Середній рівень доходів та видатків на одну особу за регіонами України

(без урахування трансфертів до державного бюджету, 2016–2018 рр.)
Складено за: [8, с. 201, 202]

Середній рівень видатків на одну особу без трансфертів до державного бюджету в цілому по Україні у 2016–2018 рр. становив 10 992,7 грн. (рис. 2.2.6). Серед регіонів держави найбільші видатки (у грн.) у м. Київ (15 993,1) та таких областях: Волинська (12 028,4), Дніпропетровська (12 611,8), Закарпатська (12 039,8), Київська (13 109,5), Полтавська (12 277,6), Черкаська (12 061,8). Найменші показники (грн.) мають: Луганська (3 659,1) та Донецька (5 375,1) області [8, с. 201, 202].

У зв'язку з тим, що існує значний відрив середнього рівня видатків від середнього рівня доходів на одну особу, без трансфертів до державного

МОБІЛІЗАЦІЯ КАПІТАЛУ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

органам місцевої влади потрібно зосередити зусилля для пошуку нових джерел формування доходів місцевих бюджетів.

Державна регіональна політика спрямована на підтримку соціально-економічного розвитку шляхом подальшого соціально-економічного розвитку місцевих бюджетів, формування спроможного та відповідального місцевого самоврядування, упорядкування адміністративно-територіального устрою, удосконалення системи організації влади та державного управління, забезпечення територіальної консолідації через ефективне проведення реформи децентралізації.

Результативність у збільшенні доходів місцевих бюджетів стала можливою завдяки децентралізації повноважень та децентралізації фінансових ресурсів. Зацікавленість органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів полягає у ефективному адмініструванні податків і зборів та впровадженні заходів до залучення потенційних резервів їх наповнення.

Фіскальну дисципліну органів місцевого самоврядування стимулюють: діяльність відповідних бюджетних установ та прозорість бюджетного процесу через доступність порівняльних даних, відповідальність та зацікавленість у соціально-економічному розвитку територій органів влади та управління всіх рівнів бюджетної системи.

Ефективне планування, управління, використання ресурсів та фінансів повинно сприяти перетворенню місцевих бюджетів з дотаційних на такі, що зможуть самостійно забезпечити соціально-економічний розвиток та економічне зростання через відтворення економіки території.

Узагальнення результатів дає змогу констатувати факт, що фінансова децентралізація та децентралізація влади сприяють використанню наявного потенціалу для стимулювання розвитку адміністративно-територіальних одиниць та, завдяки цьому, мають позитивний вплив на розвиток регіонів і країни загалом.

Список використаних джерел

1. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу: аналіз. доп. / Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко, В. В. Романова та ін. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ: 2019. 115 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05/2019.pdf> (дата звернення: 29.10.2019).
2. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу: аналіз. доп. / Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко, В. В. Романова та ін.; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2019. 192 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05> (дата звернення: 29.10.2019).

3. Забезпечення ефективності фінансування розвитку регіонів та громад в умовах децентралізації влади: аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. Грудень 2018 р. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/1_Zapiska-SHevchenko-finregionov-rogodzhena-6746d.pdf (дата звернення: 07.11.2019).

4. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. Київ, 2017. 110 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/205/library/file/202> (дата звернення: 04.11.2019).

5. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. / Н. В. Васильєва та ін. Київ, 2017. 119 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/205> (дата звернення: 04.11.2019).

6. Мокрій О. Особливості децентралізації: як держава допомагає «бідним» громадам за рахунок «багатих». *Ціна держави. Бюджетна аналітика*. 31.10.2018 р. URL: <http://cost.ua/news/626-reverse-subsidy> (дата звернення: 30.10.2019).

7. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування на 10.10.2019 р. С. 4, 6. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/477/10.10.2019.pdf> (дата звернення: 27.10.2019).

8. Статистичний збірник: «Бюджет України 2018» / Міністерство фінансів України. С. 197–202. URL: [https://www.mof.gov.ua/storage/files/Budget%20of%20Ukraine%202018%20\(for%20website\).pdf](https://www.mof.gov.ua/storage/files/Budget%20of%20Ukraine%202018%20(for%20website).pdf) (дата звернення: 27.10.2019).

3.5. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

І. М. Пріхно

Україна обрала європейський вектор розвитку, про що говорилося у різні періоди становлення і розбудови нашої незалежної держави. Серйозним і вагомим нормативно-правовим міжнародним документом, який наблизив Україну до Європейського Союзу, є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони) [7]. Політична частина цієї Угоди була підписана 21.03.2014 р.,

МОБІЛІЗАЦІЯ КАПІТАЛУ
ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
Асоціація частина – 27.06.2014 р. Ратифіковано угоду Європейським Союзом та Верховною Радою України 16.09.2014 р.

Паралельна чинності Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відіграло надзвичайну роль у подальшому розвитку України, оскільки дало поштовх для здійснення внутрішніх реформ, які в перспективі дадуть можливість Україні стати повноцінним членом Європейського Союзу.

Підтвердженням обраного європейського вектору розвитку стало виконання Указом Президента України Стратегії сталого розвитку України 2020» (21.01.2015 р.) [5]. У Стратегії окреслено чотири вектори руху (вектор розвитку, вектор безпеки, вектор відповідальності, вектор тордості), реалізація яких має здійснюватися за допомогою 62 реформ та програм розвитку держави. Однією з першочергових виключно реформу децентралізації, яка передбачає перехід від централізованої моделі державного управління регіональним і територіальним розвитком до побудови моделі саморегулювання території, при якій значна частина повноважень і ресурсів передається на місцевий рівень, що сприятиме активізації розвитку місцевих ініціатив у результаті створення об'єднаних територіальних громад та дозволить ефективніше виявляти й використовувати внутрішні джерела ресурсного забезпечення, в т. ч. й фінансового. Очікується, що в результаті успішного проведення реформи децентралізації відбудеться економічне зростання території і, як наслідок, держави в цілому.

Враховуючи дефіцитність фінансових ресурсів, проблема фінансового забезпечення розвитку територіальних громад є актуальною і широко досліджується вітчизняними і зарубіжними науковцями. Серед провідних науковців, які у своїх публікаціях здійснюють пошук фінансових ресурсів для розвитку територій та регіонів, є такі вчені: Н. А. Бак, В. І. Барецький, О. В. Батанов, О. П. Кириленко, М. А. Коваленко, В. І. Кравченко, І. О. Луїніна, О. Ю. Матвеева, Т. О. Мацієвич, О. В. Ольшанський, В. М. Опарін, Л. В. Сухарська, В. М. Федосов, Г. М. Швороб та ін.

Відаючи належне науковим напрацюванням вчених-економістів, доцільно звернути увагу на те, що в умовах реформування та динамічних змін потребують удосконалення існуючі механізми формування і використання фінансових ресурсів територіальних громад, а також пошук та обґрунтування нових альтернативних джерел фінансування територіальних громад, виявлення потенційних можливостей підвищення рівня фінансового забезпечення територіальних громад та забезпечення їх сталого розвитку.

Наукове видання

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА**

Монографія

*За загальною та науковою редакцією
доктора економічних наук, професора Л. О. Петкової,
кандидата економічних наук, професора О. Ю. Березіної,
доктора наук з державного управління, професора І. Г. Гончаренко*

Відповідальність за зміст матеріалів і коректність посилань несуть автори.

Технічний редактор Третьяков О. М.
Комп'ютерна обробка: Манжура Т. А., Василюга І. І.

Підписано до друку 10.12.2019 р. Тираж 300. Зам. № 18-19.
Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 19,53. Обл.-вид. арк. 20,5.

Видавець і виготовник Третьяков О. М.
Свідомство про внесення до Державного реєстру видавців.
Серія ДК № 4862 від 11.03.2015 р.
Україна, 18001, м. Черкаси, вул. Слави, 1, к. 24.
Тел.: 067 4701314. E-mail: book_brama@ukr.net